

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arhiv Bos. krajine D.

ABK 209-MG-VII/197,

Memoarska gradja o radničkom
pokretu. Sjećanja Vlade Lozića
iz DONJEG VAKUFA.-

POKUŠAJ OSNIVANJA PARTIJSKE ORGANIZACIJE U DONJEM VAKUFU
1935.GODINE I POLITIČKI PROCES U BUGOJNU I TRAVNIKU

BIOGRAFSKI PODACI : Rodjen sam 3.avgusta 1914.godine u
Donjem Vakufu. Otac Pero poginuo je
u prvom svjetskom ratu 1914.godine. Teret izdržavanja po-
rođice od četvoro djece (KREŠO, ZVONKO, ANKA i VLADO) pao
je na majku Ivku. Zanat sam završio kod Nike Popovića
1928.godine i zatim radio četiri godine kao mašinbravar
u preduzeću "Ugar" u Turbetu. Povratio sam se u Donji Va-
kuf kad je počela sa radom Pilana.

-v-v-v-

ALIJU VEREMA poznavao sam iz Donjeg Vaku-
fa. Bio je godinu dana stariji od mene. Pohađjao je i za-
vršio Srednju tehničku školu u Sarajevu. Ne sjećam se kad
je tačno završio srednju školu, ali pretpostavljam da se
odmah zaposlio kod Bešlagića u Banjoj Luci. Mislim da se
u Banjoj Luci i upoznao sa MUNIBOM MAGLAJLIĆEM.

Alija je sa Munibom Maglajlićem došao u
Donji Vakuf negdje u proleće 1935.godine, kada sam ga i ja
upoznao u Muslimanskom domu kod željezničkog mosta. Alija
mi je poručio da dođem. Kada sam stigao, za stolom su već
sjedili i razgovarali Alija Verem, KUČERA TONI i Munib
Maglajlić. Upoznao sam se sa Munibom Maglajlićem i sjeo za
sto. Međutim, ništa se posebno nije razgovaralo, a niti do-
ticali bilo koja politička tema.

Jedno par dana Munib se zadržao u Donjem
Vakufu. Primjetio sam da su išli prema šumi Semešnici i da
su razgovarali. Alija Verem, Kučera Toni i Munib Maglajlić
u Semešnici su tada održali neki poverljiviji razgovor jer

sigurno nisu išli u šumu iz nekih drugih razloga.

Uskoro iza toga pozvao me je TONI KUČERA da se zajedno prošetamo. Smatrao sam taj poziv kao jednu od uobičajenih šetnji do tada. Šetali smo se pred džamijom u centru grada. Kao nekako uzgred, Toni mi je rekao da će mi dati neke knjige na čitanje. Pozvao me je da podjemo u baštu iza džamije. Tada je on iz pumperica izvadio par letaka. Dao mi ih je da ih pročitam napomenuvši da se radi o ilegalnom materijalu i da o tome nikome ništa ne govorim. Očekivao sam da ću dobiti neku knjigu, a dobio sam samo letke.

Letke sam odmah stavio u džep. Na izlazu iz bašte mi smo se rastali. Odmah sam pošao svojoj kući, staroj bosanskoj kući sa ognjištem, primjetno uzbudjen zbog konspirativnih letaka koje nosim. Skriven od ukućana izvadio sam ih iz džepa i počeo da čitam. Sjećam se da je na jednom pisalo "Proleter i svih zemalja ujedinite se!". Letke sam pažljivo sakrio. Plašio sam se da ih nekome pokažem ili dam.

Jednog dana čuo sam da je uhapšen VLADO MARKOVIĆ. Tek što sam iz Pilane došao kući primjetio sam kroz prozor žandarmerijskog komandira stanice Trkulju Ratka u pratnji dvojice nepoznatih civila. Išli su prema kući i gledali u nju. Odmah mi je kroz glavu prostrujala misao da je njihov dolazak u kuću vezan za dovivene letke. Odmah sam ih izvadio i ubacio u vatru. Letci su već izgorjeli kad su oni ušli u kuću. Izvršili su detaljni pretres kuće, ali nisu ništa mogli naći. Ipak su me uhapsili.

U zatvoru u Donjem Vakufu osam dana su me ispitivali. Osim mene, u zatvoru su tada bili KUČERA TONI, MARKOVIĆ VLADO, VEREM ALIJA i ŠAHTAN AHMET. Nakon nekoliko dana poslije našeg hapšenja doveden je u zatvor i MUNIB MAGLAJLIĆ. Zatim smo svi odvedeni u BUGOJNO, gdje su preuzeli istragu organi Sreskog suda. U Bugojnu je trajala istraga oko 15 dana.

Istraga je insistirala na priznanju učestvovanja u ilegalnom radu. Međutim, sve do tada nije mi bilo poznato da su bila donesena dva paketa letaka, koje je žandar-

merija pronašla u propustu željezničke pruge, na udaljenosti nekih 300-400 metara od željezničke stanice. Vjerujem da su letke tamo stavili Ahmet Verem, Toni Kučera i Munib Maglajlić.

TONI KUČERA tada nije bio zaposlen. Ne znam da li je išta završio. Mislim da je išao u neku srednju školu, ali sumnjam da ju je završio. Jedini njegov konkretni posao bilo je sviranje i igranje nogometa. Čim su ga žandarmi u Donjem Vakufu malo više pritegli, on je sve priznao. Tako je i došlo do provale. Toni je inače bio malo živčano rastresen, a dijelom i bolestan.

VLADO MARKOVIĆ bio je po zanimanju bravar. Došao je u Donji Vakuf iz Bosanskog Broda negdje oko 1934. godine. Dobro smo se poznavali jer smo zajedno igrali nogomet u klubu "Jug". Politički je bio napredan, ali ne znam da li je bio u to vrijeme član Partije, ali je u svakom slučaju bio simpatizer komunističkog pokreta. To se i moglo konstatovati iz njegovih stavova i ponašanja. Od svih mojih drugova iz Donjeg Vakufa on je politički bio najzreliji.

Zbog nedostatka dokaza u Bugojnu smo pušteni na slobodu Ahmet Šahtan i ja. Na intervenciju državnog tužioca cijeli je predmet došao pred viši sud, odnosno Okružni sud u Travniku. U zatvoru su i dalje ostali Alija Verem, Munib Maglajlić, Vlado Marković i Munib Maglajlić, ali su prebačeni u Okružni zatvor u Travniku. Nakon jedno 5-6 mjeseci počeo je pretres pred Okružnim sudom, a održan je negdje krajem maja 1936. godine.

U isledjenju naročito, a i na procesu isto tako, insistiralo se da se objasni uloga NEDŽIBA DEMIROVIĆA i MUNIBA MAGLAJLIĆA. Nedžib Demirović nije bio izveden na suđenje jer ga nisu uspjeli pronaći, ali su htjeli razjasniti njegovu ulogu. Insistirali su na detaljima ilegalnog rada. Nedžiba Demirovića nisam uopšte poznavao, ali sam tvrdio da ne poznajem ni Muniba Maglajlića, pa čak ni Toni Kučeru. Da bi za Kučeru bilo što uvjerljivije, rekao sam da kao radnik uopšte nigdje ne zalazim, a posebno ne na javna mjesta, i da poslije napornog dana na Pilani idem izravno kući da

se odmaram. Moja jedina relacija kretanja, tvrdio sam, bila je: kuća-preduzeće. Izričito sam negirao da mi je bilo ko davao letke i da sam sudjelovao u nečemu što bi bilo ilegalno. Jedino sam potvrdio da se poznajem veoma dobro sa Ahmetom Šahtanom jer smo zajedno odrasli, ali i da sigurno znam da se ni on nije mogao baviti nečim ilegalnim.

Ma koliko se državni tužilac trudio da dokaže krivicu svih koji su bili optuženi, Okružni sud u Travniku kaznio je samo Verem Aliju na godinu dana strogog zatvora po odredbama Zakona o zaštiti države. Svi su ostali pušteni na slobodu.

Da bi smanjio odgovornost svojih drugova, ALIJA VEREM preuzeo je odgovornost na sebe jer se pronađeni dokazi (ilegalni materijal) nisu mogli pobijati. Da bi objasnio kako je došao do ovog materijala, na sudjenju je rekao da ga je našao na zidu i da ga je sam sklonio u propust željezničke pruge. Rekao je da je samo sklonio materijal, ali da ga nije rasturao kao ni ostali koji su bili optuženi.

Poslije završetka procesa u Travniku Vlado ~~Marković~~ Marković je otputovao u Bos. Brod i više se nije vraćao u Donji Vakuf. Toni Kučera otputovao je u Jajce, gdje su bili nastanjeni njegovi roditelji. Ni on više nije dolazio u Donji Vakuf.

Verem je otišao na robiju, na izdržavanje kazne od godinu dana strogog zatvora. Njega su u zatvoru strahovito tukli. Od tih batina u zatvoru i teških uslova na robiji on se teško razbolio. Iz robije došao je u Donji Vakuf svojoj porodici, ali je ubrzo poslan na liječenje u bolnicu, mislim u Sarajevu. Medjutim, nisu mu uspjeli spasiti život i iste je godine i umro.

U zatvoru u Donjem Vakufu tukli su nas žandarmi. Medjutim, nisu nas tukli u istražnom zatvoru u Bugojnu. Pred žandarmima sam priznao da sam dobio letke, ali sam na sudu sve pobijao tvrdeći da mi je pod batinama priznanje iznudjeno, odnosno da sam priznao samo da me dalje ne bi tukli. Sudije su znale da se u zatvoru iznudjuju priznanja, a posebno zbog toga što sam to "svoje priznanje" tako izrekao

kao da se radilo o proglasu nekog društva, letka koji sa-
držinski nije bio identičan sa onim ilegalnim letcima ko-
je su oni bili pronašli.

Poslije sudjenja žandarmi su vršili strogu
kontrolu nad našim kretanjem. Ostali smo im i dalje sumnji-
vi. Ta je kontrola postepeno jenjala.

Moje je mišljenje da tada u Donjem Vakufu
nije obrazovana partijska ćelija, mada su Verem Alija, Ne-
džib Demirović i Munib Maglajlić pokušali da je obrazuju.
Mislim da je i Nedžib Demirović izravno dolazio iz Banje
Luke jer je linijom partijske organizacije u Banjoj Luci
i došao ilegalni materijal u količini koje su premašivale
potrebe Donjeg Vakufa. Pretpostavljam da su spomenuti dru-
govi namjeravali da taj ilegalni materijal rasture među
radnicima, ali vremenski nisu stigli jer su u međuvremenu
uslijedila hapšenja.

Konstatovao sam da je i moje pozivanje na
spomenuti sastanak i davanje letaka bilo neka vrsta pro-
vjeravanja mog političkog stava, a posebno spremnosti da
se uključim u ilegalni rad.

12. decembar 1975. godine

Banja Luka

(Vlado Lozić)

